

Flydende planlægning

John Pløger, juli 2008

John Pløger er dr. art. og lektor på Roskilde Universitetscenter.
Akademisk partner i Byens rum som udviklingsstrategi.

Byens rum som udviklingsstrategi er et tværfagligt udviklingsprojekt, der søger at udvikle en ny tilgang til, hvordan byens offentlige rum kan virke som katalysator for udvikling af byens rum ved et fokus på forandring og betydning som strategiske redskaber. Projektet er forankret hos Juul|Frost Arkitekter, FORSKNING+KOMMUNIKATION ved Helle Juul med John Pløger fra RUC som akademisk partner. Byens rum som udviklingsstrategi løber indtil efteråret 2009 og er finansieret af Realdania. Se www.byensrum.dk for yderligere information.

Flydende planlægning

'Midlertidighed' synes at være kommet på alles læber. Københavns kommune vil tiltrække kreative og kunstneriske mennesker til Ørestad gennem billig leje og korttids-kontrakter mod at disse kreative mennesker forpligter sig til at skabe liv i bydelen. Roskilde, Aarhus, Oslo, Amsterdam og mange andre byer taler om midlertidig og 'flydende' planlægning. Med flydende mener byerne som regel netop midlertidig og en mere åben processuel planlægning uden politisk vedtagne planer for området.

Flydende planlægning i praksis?

Musicon i Roskilde Kommune bygger på en flydende planlægning. Musicon er metaforen for en ny bydel, hvor "det musiske i bred forstand er overordnet tema"¹ og det flydende i den planlægning består af flere planelementer: For det første i at lade kreative iværksættere eksperimentere med området; for det andet at tillade midlertidige aktiviteter i området og for det tredje at "bymiljøet skal have tid til at udvikle sig og skal ikke underlægges en stram planlægning. Der skal planlægges så lidt som muligt og så meget som nødvendigt" (Roskilde Kommune 2007: 10). Derfor er 'midlertidighed' "afgørende for bydelens udvikling" (Roskilde Kommune 2007: 10)

Et af de nye elementer i planlægningen er at give borgerne 'en spilleplade', der repræsenterer de fysiske rammer i området – bygninger, infrastruktur, grønne områder – og borgerne kan så inden for visse spilleregler foreslå visioner for området. Spilleregler handler om, at forslaget skal forholde sig til den overordnede vision, skabe diversitet i området, gøre området unikt og være bæredygtig (Roskilde Kommune 2007: 34).

Tromsø anvendte denne model i begyndelsen af 1990'erne i deres 'Spillet om Tromsø', hvor der tillige blev udviklet et 3D-spil, hvor borgerne kunne sende deres forslag for placeringen af bygninger og aktiviteter til kommunen. I 2005 valgte byen endvidere en 'timeout' i deres byplanlægning, og det følgende år blev anvendt til dels at organisere et Byforum (en gruppe af aktive i byplanlægningsdebatten) og projektet BY05, der iværksatte en lang række debatter om byen (arkitektonisk arv, funktioner, liv), rundvisninger i byen, værksteder omkring fremtidens Tromsø, steds-kvaliteter og meget mere.

I Melbourne² opstod der også en situation med flydende planlægning, da byen skulle etablere planer for den fremtidige havnefronts udvikling. Ideen kom her ikke fra byen selv, men fra gruppen Committee for Melbourne, der bestod af udvalgte medlemmer fra både det private erhvervsliv og den offentlige sektor. Dette offentlig-private partnerskab spillede en stor rolle i 1990'erne og fremlagde bl.a. planerne for den 'multifunktionelle by', hvor man anbefalede at koncentrere 'hightech' (bioteknologi, infoteknologi) og 'hightouch' industrier (konferencer mv.) tæt ved lufthavnen. Man fremsatte også et notat med en vag fremtidsvision for havnefronten, hvor der ikke var et design koblet til. I stedet for var der "indikerende kort, stilistiske streger der indikerede mulige funktionelle zoner, særlige områder og optiske fibre forbindelser" (Dovey 2005: 132). Et senere diagram fremsendt til avisen viste havnefronten som "fly-

1 Roskilde Kommune: 'Musicon – strategi og spilleregler', Musicon-udvalget 2007, side 7. Referencen til 'det musiske' bygger på at "Det musiske i mennesket handler om at turde åbne sig. At bryde vanetænkningen og se nye muligheder og afprøve nye sammenhænge".

2 Kim Dovey: 'Fluid City. Transforming Melbourne's Urban Waterfront', Routledge, 2005.

dende dråber med uklare grænser og navngivet som 'verdens-uddannelse', 'kulturelle lokaliteter', 'bio-sundhed', 'rekreation' og 'avanceret transport'" (Dovey 2005: 133).

På denne måde foreslår komiteen snarere en måde at tænke på end fastlagte skemaer. Musicon-projektet og BY05 i Tromsø er inde på noget af det samme, men her går man ikke så vidt som i Melbourne, hvor initiativtagerne systematisk erstattede ordene 'plan' og 'planlægning' med ordene 'udvikling', 'koordinering' og 'at fremme' for at signalisere en anden måde at tænke havnefronten på og nødvendigheden af at tænke dens udvikling andre steder fra end 'planen'. Derved blev det muligt at tænke selv den urbane form som flydende, hvor 'foldede' bygninger med "nyre, cylinder og ribbens former skabte en bugtning, foldning og vridning i tre dimensioner. Havnefronten var strøet med strækbare strukturer, foldede tage og en streng af æggeformede øer" (Dovey 2005: 141). Man ønskede at dreje fokus fra den traditionelle planlægning til en, der var fleksibel og dynamisk og som udfordrede det traditionelle billede af byen. Den skulle fremstå som "destabiliseret, opløst, udstrakt og bøjet" (Dovey 2005: 141). Byen er her og nu – en øjeblikkelig by – hvilket var et perspektiv, der ikke umiddelbart var hverken i markedets eller bypolitikens interesse. Men visionen vandt bred anerkendelse som en vision om byen, der 'altid er på vej'.

Flydende planlægning – en fremtid?

Det er sikkert ikke nødvendigt at fortælle, at disse visioner til slut tabte til kortsigtede økonomiske og politiske interesser, ligesom Musicon i Roskilde er en meget styret proces. Begær, det imaginære, visioner og opfindelsen af en fremtid er endnu ikke legitime planlægningsmåder. Men som Dovey påpeger: "Erfaringen af stedet er eksperimentel snarere end faktuel, at engagere sig med den fordrer flydende snarere end rigid tænkning" (Dovey 2005: 229).

Arkitekter og planlæggere taler gerne om den urbane karakter eller sjæl, men dette er i sig selv flydende betegnelser hvor man blander det faglige, det ideologiske og ideen om den gode smag eller det gode fællesskab. Den urbane karakter er ikke statisk. Tværtimod vil "de mest levende urbane steder forandres og udvikles på kreative og dramatiske måder" (Dovey 2005: 230).

Midlertidig eller flydende planlægning er sandsynligvis blevet mere planpolitisk acceptable begreber i Norden, fordi denne form for planlægning rummer en række fordele: (1) Det inkluderer borgerne mere aktivt i planlægningen, (2) det er en proaktiv planlægning, der giver kommunen informationer om hvad befolkningen venter af fremtiden og hvad der vil give stedet særlige kvaliteter for dem, og (3) det er en strategisk planlægning, fordi den giver visioner om en mulig fremtidsudvikling.

Ingen byer ser endnu midlertidig eller flydende planlægning som en arbejdsmåde eller en strategisk vigtig form for planproces, der kan og vil styrke byernes muligheder for proaktiv planlægning. Først og fremmest fordi den rummer en usikkerhed, der er fremmed for politik og planlægning. Desuden føler byerne også, der er tale om en for tidskrævende proces. Dette handler nok mere om, at man skal organisere plankontorerne og planprocessen så den hele tiden er fokuseret på de flydende kræfter i byudviklingen, der måske kun anes i kim-form, men som er opfanget af virksomheder, byboere, kreative og eksperter. Den flydende planlægnings muligheder kunne derfor måske bedst udnyttes gennem at nedsætte et permanent Byforum af aktive og engagerede lægfolk og eksperter. Det foreslår en evaluering af BY05 projektet i Tromsø for øvrigt. Vi ved endnu ikke, om politikerne og plankontoret tager udfordringen.